

Betänkandet SOU 2008:109 En hållbar lärarutbildning

Sammanfattning

SVERIGES LÄRARE FÖR FRED välkomnar att konflikthantering fått en central placering i momentet **3.2.6 och 4.3 Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap** i den utbildningsvetenskapliga gemensamma kärnan i lärarutbildningen. För att momentet ska kunna genomföras i enlighet intentionerna föreslår vi

- att begreppet "konflikthantering" också tas upp i de frågor som i 3.2.6 föreslås strukturera momentet, och får en tydlig belysning i propositionstexten så att lärarutbildningen uppfattar *hela* momentet som ett uppdrag.
- att utbildningen i konflikthantering inleds redan under första terminen, återkommer i samband med VFU och fördjupas senare under utbildningen: Hela momentet bör omfatta minst 7.5 hp.

Vi är kritiska till att de estetiska ämnena, avsnitt 3.3.7 och 4.3, föreslås få en starkt försvagad ställning. Kompetens i bild-, drama- och musikpedagogik behövs på alla stadier hos fler än de ämnesspecifikt utbildade lärarna. Den är nödvändig om skolan skall kunna utveckla elevens *hela* personlighet, inte minst det kreativa tänkande och den förmåga till empati som världen i dag behöver. Drama är ett viktigt verktyg i arbetet med sociala relationer, konflikthantering och ledarskap. Här kan insatser från olika lärargrupper förstärka varandra.

Avsnitt 3.2.6 Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap

Vi läser utredningens förslag så, att de tre delarna i rubriken tillsammans skall utgöra en helhet i kursen. Det finner vi utmärkt. Vi tror att det för ett gott genomförande ute i lärarutbildningen är nödvändigt att begreppet "konflikthantering" också tas upp i de frågor som föreslås strukturera momentet, t ex *Hur hjälper läraren eleverna att hantera konflikter?*

Begreppet konflikthantering behöver vidare få *en tydlig belysning i den text som ska ligga till grund för propositionen*. Sådan saknas i betänkandet, vilket kan bero på det är ett ännu relativt nytt begrepp. Konflikter uppfattas av många som något negativt som helst bara bör undvikas eller sopas under mattan. Men en konflikt är i sig varken destruktiv eller konstruktiv - den blir vad vi väljer att göra den till.

En grundkurs i konflikthantering bör, enligt freds-och konfliktforskningen, innehålla

- kunskap om konflikters uppkomst, struktur och dynamik
- kunskap om olika metoder för att hantera konflikter så att de leder till utveckling i stället för till våld
- färdigheter och förhållningssätt för att tillämpa kunskapen

I propositionen kunde exempelvis föreslås *"kunskap för att hantera konflikter så att de leder till utveckling i stället för till våld."*

Vi föreslår att *en grundkurs i konflikthantering läggs in tidigt i momentet*, för att kunna bli den röda tråd som binder samman social kompetens med ledarskap, där ju konflikter är en naturlig ingrediens. Utbildningen bör varva teori med beprövade metoder för utveckling av färdigheter och förhållningssätt och vara nära anknuten till skolans verklighet. Den bör utvärderas kontinuerligt och dokumenteras för den forskning som förordas i utredningens avsnitt 6.6 Forskning.

Redan i dag finns inom lärarutbildningen en stor kompetens inom området, oftast använd enbart inom specialpedagogik, dramapedagogik och i fristående kurser. Inledningsvis kan lärarutbildningen på sina håll behöva förstärkas med resurser från närmaste freds-och konfliktforskning eller motsvarande institution. Samverkan kan även ske med utbildningen i psykologi och didaktik. En koppling behöver också göras till de samhälls- och naturorienterande ämnena, där konfliktkunskap hör hemma i de stora överlevnadsfrågorna. Mönstret för en konstruktiv konflikthantering är detsamma på alla nivåer, från mikro till makro. Den kunskapen behöver belysas.

Nya undersökningar som bör beaktas

I den senaste rapporten från Skolverket, *Diskriminerad, trakasserad, kränkt? Barns, elevers och studerandes uppfattningar om diskriminering och trakasserier* (2009), beskrivs en rad konflikter som har sin bas i olika diskrimineringsgrunder. Här finns goda utgångspunkter för arbete med konflikthantering, som ju syftar till att förebygga både psykiskt och fysiskt våld.

Vid en konferens i *Nätverket för konflikthantering i lärarutbildningen* (lärarutbildare, forskare och konflikthanteringspedagoger) 11-12 mars 2009 konstaterades av företrädare för 11 lärarutbildningar att den utbildning i konflikthantering som i dag riktar sig till *alla* lärarstudenter ännu är ytterst fragmentarisk och förekommer i alltför ringa omfattning för att kallas utbildning. Den ligger ännu huvudsakligen som valbara kurser eller enstaka föreläsningar eller seminarier. Detta finner man klart otillräckligt.

Den största svårigheten anser man ligga i bristen på klara direktiv i högskoleförordningen om att kunskaper och färdigheter i konflikthantering skall komma *alla* lärarstudenter till del - som studenterna enligt olika undersökningar önskat sedan 2003. Man hoppas att riksdagsbeslutet från 2005-03-09 där riksdagen för regeringen tillkännagav som sin mening ”att högskoleförordningen tydligt skall ange att lärarstudenten för att få lärarexamen skall ha goda kunskaper i konstruktiv konflikthantering”, nu kommer att avspeglas i examensordningen.

Bakgrund

I Utbildningsutskottets betänkande 2004/05UbU4, sägs bl a: För att förverkliga intentionerna i skollagen och läroplanerna behöver lärare få bättre verktyg för och möjligheter att utveckla sina kunskaper när det gäller konflikthantering... Läraren måste dels kunna hantera konflikter i skolan, dels lära ut ickevåldslig konflikthantering till sina elever.”

Den begränsade formulering som efter riksdagsbeslutet lades in i examensordningen: att lärarstudenten skall ”visa förmåga att förmedla, förankra och tillämpa gällande regelverk som syftar till att motverka diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever” har visat sig för vag för att fungera som underlag för att utveckla konfliktkunskapen i *alla* lärares utbildning. Varje lärarstudent behöver utbildning för att kunna arbeta med detta ”regelverk”.

De senaste decennierna har det skett en stark utveckling inom området, bl a rörande konflikthanteringsmetoder som ickevåldslig kommunikation, medling, rollspel och forumteater - några av de i dag mest använda och bäst dokumenterade arbetsätten. De utgår alla från att konflikter, rätt hanterade, är en möjlighet till utveckling, att det kan finnas flera sanningar, att människor kan ta ansvar och att alla kan lära sig att hantera konflikter så att de inte leder till våld. De innehåller alla övning i att ”leva sig in i varandras tankar, känslor och avsikter” (*ur inledningen till 3.2.6*). De ger den blivande läraren förmåga att både hos sig själv och sina elever förankra ett förhållningssätt som förebygger mobbning, diskriminering och kränkande behandling. Därigenom utvecklas delaktighet, samarbete och respekt i en skola där allas lika värde och den gemensamma värdegrunden blir mer än ord. Så blir ett klassrum ”en meningsskapande gemenskap där lärare och elever i samverkan når insikt och förstår sammanhang i omvärlden” (*inledningen till 3.2.6*).

Avsnitt 4.3 Den utbildningspolitiska gemensamma kärnan

Momentet *Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap* behöver både en koncentrerad start och tid att mogna under återkommande utbildningstillfällen. Konflikter är ett ständigt inslag i skolans (och i lärarutbildningens) vardag och lärarstudenten behöver så tidigt som möjligt få en beredskap att möta dem.

Vi föreslår därför att utbildningen påbörjas redan tidigt under första terminen, återkommer i samband med den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) där den kan konkretiseras och kopplas till sociala relationer och ledarskap med handledarens hjälp, och därefter, enligt utredningens förslag, ytterligare återkommer mot slutet av lärarutbildningen. I utbildningen ingår ett stort mått av praktik, eftertanke och samtal. Den kräver därför mer tid än de rent teoretiska momenten i 4.3: 1, 2 och 3. Momentet är starkt knutet till skolans verklighet.

Mötet är kärnan i undervisningen, vilket utredningen konstaterar i inledningen till momentet i avsnitt 3.2.6. Konfliktkunskap är en baskunskap. 7.5 hp är inte för mycket för ett moment som egentligen kräver livslångt lärande.

Riksföreningen SVERIGES LÄRARE FÖR FRED

Ilse Hakvoort
ordförande

Ingrid Inghander
sekreterare

I ärendets beredning har hela styrelsen och föreningens arbetsgrupp för konflikthantering deltagit.